

## **Epíleg**

### **Reflexions obertes des de les altres barcelones**

El text que us presentem a continuació és el resultat d'una conversa de quatre hores, en la que va participar part de la gent que hem col·laborat en l'elaboració del llibre que teniu entre mans.

Aquest epíleg no és un resum del llibre, sinó un començar a parlar a partir del mateix, sense ànim de tractar tots els temes allà desenvolupats. El text, per tant, no pot ni vol ser un discurs tancat i polit, sinó més aviat la posada en comú de preguntes i inquietuds que no sempre tenen resposta i que, en tot cas, ens poden servir per continuar amb la nostra reflexió respecte a on estem i què podem fer, o no.

No ens hem proposat, en cap cas, donar solucions, entre d'altres coses, perquè no les tenim... i no les volem tenir.

El Model Barcelona es fonamenta més en allò que diuen i difonen que en el que passa realment a la metròpoli on vivim. Aquesta imatge que construeixen moltes vegades acaba essent interpretada com la pròpia realitat, i nodreix en part les pràctiques i discursos dels qui ens resistent, el que comporta —de vegades— que s'acabi en una confrontació entre ficcions. Per això, el nostre debat arrenca plantejant-nos en què consisteix de debò aquesta marca registrada: és fum?, és pur simulacre?, què té de real? Després, considerem com, malgrat tot, aquest model, que aprofundeix les polaritzacions socials, aconsegueix el vist i plau de molta gent; amb molta propaganda, pensem, però també amb contraprestacions més materials.

Per últim, encetem un debat sobre quines, si és que n'hi ha, són les resistències que durant aquests darrers anys s'han donat a Barcelona i quines són les seves perspectives. En aquest text, i a diferència dels anteriors, es reflexa que entre la gent que hem conformat la Unió Temporal d'Escribes hi ha punts i nexes comuns però dins d'una diversitat de postures.

Donada l'extensió de la conversa, hem intentat reflectir a grans trets els que van ser els punts principals de discussió, recollint alguns dels fragments més interessants i respectant els diferents punts de vista que es van plantejar. A les dues primeres parts les diferents aportacions formen, de manera complementària, peces per un esbós conjunt d'una anà-

lisi crítica, que l'estil narratiu triat prova de sintetitzar; mentre que a la tercera part hem preferit una estructura de diàleg, on s'ha intentat recollir la discussió seguint el fil de les intervencions.

#### VENDRE FUM: BARCELONA, MARCA REGISTRADA

El Model Barcelona se'ns presenta com una novetat, que els seus gestors fins i tot volen exportar internacionalment. Tanmateix no es tracta ni molt menys d'una idea original.

La creació del model en què ara s'està basant tota la reestructuració metropolitana de Barcelona és un invent prou recent, data dels 80-90, i es va importar de les ciutats nord-americanes encara que s'ha matisat per altres filtres, sobretot britànics. De fet aquí estan treballant sobre aquelles línies, encara que donant-li una visió més «postsocialdemòcrata» que la nord-americana.

Tot això té que veure també amb una reformulació de l'Administració pública, endegada a partir de la concertació público-privada, que duu a la pràctica unes noves formes de gestió pública, que donen peu a una intervenció directa del capital en el procés mateix de definició de les polítiques territorials, enteses aquestes molt més enllà dels aspectes estrictament urbanístics.

De fet, tracten de redimensionar i posar al dia el marc metropolità com a base de l'acumulació del capital. En aquest sentit, el seu objectiu és potenciar la terciarització de l'economia. Aquest procés de terciarització de les ciutats és general i ve de lluny, el que passa és que amb la globalització s'ha accelerat. A Barcelona perd pes l'estructura industrial, i a mesura que aquesta cedeix espai, els buits van omplint-se amb serveis; i això sí que és recent, és dels anys 90. La globalització ha accelerat aquest procés, però les idees ja estaven, i les pràctiques havien començat feia ja molt de temps —no eren gens originals—; el que han fet és seguir i profunditzar per aquesta línia.

En aquest procés de terciarització, liderat pel sector dels serveis a les empreses, s'opta —i encara estem parlant de les seves propostes o cortines de fum— per un model que prioritza la idea de ciutat del coneixement, en tant que focus d'atracció de les activitats de recerca aplicada (R+D+i), acompanyat per altres dues idees complementàries que són la ciutat de fires i congressos i el reclam turístic. Sense oblidar, això sí, l'aposta logística, molt potent, entorn del port i de l'aeroport.

Podríem, doncs, dubtar seriosament d'aquesta suposada originalitat del Model Barcelona, i més si tenim en compte que en el seu desenvolupament ens trobem amb més fracassos que no pas èxits.

Estem parlant d'un model fracassat, però que es presenta, al mateix temps, com un model inacabat, que va fent. El que no sabem és si és possible acabar aquest model, si hi ha recursos econòmics per acabar-lo. El problema de fons radica en el fet de si realment poden fer allò que volen fer, i si té sentit...

Els recintes firals, per exemple, no funcionen com desitjarien. Barcelona, que era i és una ciutat amb voluntat d'especialitzar-se com a centre firal de la Mediterrània, perd pistonada, per exemple, a favor de Madrid, que compta també amb més capacitat d'atracció de les seus de les empreses multinacionals; a més, fins ara, les picabaralles entre Generalitat i Ajuntament entorn de l'espai firal han endarrerit encara més la posició barcelonina en aquest terreny. L'únic resultat és que ha proliferat una oferta sobredimensionada d'espais firals en l'àrea metropolitana de molt improbable rendibilitat, atesa l'alta volotalilitat del negoci de les fires i congressos, lligat estretament a la conjuntura internacional i a la posició de la regió barcelonina dins la cadena productiva transnacional.

El districte 22@, construït i venut (en el doble sentit d'espai-mercadaria i d'eina de propaganda) com a paradigma de les noves tecnologies, ha resultat també un sorollós fracàs. El fenomen del 22@ es va llançar quan estava en plena eclosió tota l'anomenada nova economia; però aquesta es va enfonsar l'any 2001, amb la crisi borsària, i ara el districte el volen reconvertir d'una avantguarda de no se sap quines tecnologies de comunicació en centre de tecnologies d'edició del llibre. En un propòsit més, ara es vol promocionar Barcelona com la ciutat del llibre, una mostra més de les seves originalitats, car a Barcelona ha existit de sempre una llarga tradició d'empreses dedicades a l'edició i impressió de llibres. Venen modernitat, quan són les mateixes tendències de sempre reconvertides.

Ben a prop d'aquest districte, una altra operació estel·lar del dinamisme i competitivitat de la ciutat també va demostrar els seus límits. És el cas de la Vila Olímpica, exemple d'urbanisme de «qualitat i avantguarda», que com a espai d'hàbitat ha tingut greus problemes per trobar compradors; i que, per molts premis d'arquitectura que rebés, fins i tot ja ha estat objecte de reparacions per causa de deficiències de construcció. Ells llancen i posen en funcionament un model, planifiquen totes aquestes zones de desenvolupament, no com al 22@ —que seria una altra cosa—, sinó com a l'Hospitalet: aquí ubicarem oficines perquè vinguin les empreses, per aquí habitatges d'alt *standing*, per aquí les grans superfícies i així farem que la gent visqui de determinada manera, i després fracassa tota la planificació. Perquè resulta després que les oficines s'ocupen parcialment, havent de reconvertir-les en habitatges (com ja ha passat alguna vegada) o remodelar el projecte —com acaba de passar amb la Ciutat Judicial—, i havent de deixar de construir determinats mòduls fins més endavant.

En el cas del turisme, que s'ha venut com el conte de la gallina dels ous d'or, no s'ha aconseguit atreure el tipus de turisme d'alta qualitat desitjat. I de poc val, de moment, l'augment considerable del turisme cultural. El turisme firal està estancat, ha hagut una forta pujada als darrers anys, però ja no augmenta més. El turisme és, a més, un sector molt sensible a canvis de conjuntura; així que l'atur puja un punt a Alemanya o França milers de turistes procedents d'aquells països deixen de

venir. Abans es competia amb el preu i ara aquest avantatge comparatiu s'està perdent enfront l'auge d'altres destins més barats.

Durant molt de temps s'ha comparat Barcelona amb Milà i Madrid amb Roma. Barcelona com a motor econòmic de l'Estat espanyol i Madrid com a capital administrativa, endarrerida ciutat de funcionaris. Això ha canviat: Madrid té una funció de motor econòmic molt més forta que Barcelona; és qui s'ha posicionat dins l'àmbit de les noves tecnologies i Barcelona està força endarrerida. D'aquí ve la sensació que estan jugant a farolejar, jugant a vendre's davant de l'economia en xarxa global com una ciutat molt potent, mostrant un aparador de façana, que serveix per dinamitzar un sector molt parasitari com és el sector immobiliari; però realment no acaben de connectar i posicionar-se en la xarxa de ciutats globals capdavanteres. Inclús en el tema del Delta del Llobregat —que és la gran inversió de Barcelona amb l'ampliació del port i de l'aeroport— s'adonen que el Prat no pot competir amb Barajas i encara menys amb el nou aeroport que estan construint a Madrid. I en el cas del port, la rivalitat amb València, potenciada com el port de Madrid, li treu marge de negocis; la seva pretensió de ser un dels ports de referència de la Mediterrània està seriosament en dubte i, com no, queda molt lluny de poder competir amb el gegant de Rotterdam.

Estan jugant a vendre fum, perquè estan aprenent a fer de gestors polítics, per això la seva obsessió és intentar convertir Barcelona en marca registrada, amb la finalitat de fer-la un pol atractor d'una sèrie de negocis. Tret d'això, però, Barcelona no és ni serà pròpiament una ciutat global de primer nivell en el sentit que ho són metròpolis com ara Londres, Nova York o París; ni tan sols s'acosta a Frankfurt, Milà..., sinó que està situada i restarà situada en un nivell inferior en relació a les altres locomotores urbanes.

#### Més enllà del simulacre: Barcelona com a realitat metropolitana

De totes maneres, almenys per alguns dels que «manen» de debò, el projecte va en serio, el que de vegades falta és el finançament. Projectes sí que hi ha i d'això viuen, de fer publicitat dels projectes. És la manera d'atreure els diners i el capital. L'economia (i totes les seves bombolles) mal que bé funciona, però no està a l'alçada de la megalomania dels dirigents. Rere el Model Barcelona hi ha un desplegament econòmic, no només en la construcció sinó també a altres sectors i empreses rendibles més punteres; són com apostes que fan, però ho tenen malament i en són conscients. Es donen les condicions, però no estan en primera línia en el rànquing, en la competició. El problema bàsic és aquest, que no aconsegueixen atraure el capital que necessitarien per desenvolupar els seus projectes d'acord amb els seus desitjos.

Si provem de sortir-nos dels simulacres, potser caldria, abans que res, qüestionar-se què entenem per Barcelona. Què és Barcelona, la ciu-

tat o la seva regió metropolitana? I, després, caldria plantejar-se com funciona mes enllà de les publicitats.

Una vegada que deixem d'enlluernar-nos per la ciutat de les postals o de la tele i saltem de la ciutat a la metròpoli, arribem a contemplar com aquesta arriba fins la seva segona corona; i ja estem parlant de quatre milions i escaig d'habitants. Diguem-li a aquesta realitat megalòpoli, que és el concepte que fan servir alguns urbanistes, i ens adonarem que Barcelona ja no és solament una minsa àrea metropolitana, sinó que absorbeix tota la regió metropolitana dels voltants i acabarà xuclant tot el territori de Catalunya.

Mirem-ho com ho mirem, fent servir un concepte o un altre, aquesta entitat territorial superior és una realitat que supera les visions d'una ciutat reduïda al seu límit municipal, administratiu. Llavors, si utilitzem les dades o ens fixem només en el que hi ha pels «afores», és veu que a aquesta Barcelona real no tot depèn d'una terciarització inacabada, doncs, malgrat tot, quan sortim del centre, dels centres fotogràfics, encara hi ha indústria i també barris que no són *fashion*, on viu molta gent; és a dir, encara hi ha gent que treballa amb aquelles coses passades de moda, i que resideix a barris que no estan de moda. A la metròpoli no tot és immaterial, ni molt menys. I aquesta visió seria important retenir-la, perquè sinó ens oblidem d'una bona part de la ciutat metropolitana, deixem de banda certes dinàmiques presents i a la gent que hi està vinculada.

Un altre aspecte a incorporar és que el negoci del totxo, l'immobiliari, és molt important, encara que a l'àrea de Barcelona no té els mateixos patrons que a altres zones geogràfiques. Una bona part del *boom* immobiliari, a escala estatal, està a la segona residència; i l'exemple perfecte d'això podria ser la Costa del Sol, on només hi ha negoci de totxo i turisme, o la gran aposta de fer de la Mediterrània i el seu litoral segona residència de jubilats, de *yuppies* i de capitalistes europeus, un barri residencial de Frankfurt, Hèlsinki... Aquí això estaria molt limitat a la Costa Brava, una mica més estès cap a la costa de Tarragona, i al Pirineu no avança prou. En tot cas, a la regió metropolitana el negoci de la construcció d'habitatges, localitzat majoritàriament a les corones perifèriques, dóna peu al seu ús creixent com a inversió, com a valor refugi i especulatiu de qui pot pagar les quantitats que es demanen.

Podríem dir, doncs, que Barcelona, la metròpoli o megalòpoli, funciona amb tres potes: amb una indústria en crisi, de la que viu una part de la ciutat, però no tota; les moltes activitats vinculades amb el turisme; i l'immobiliari, que és una de les parts, però no és ni la més important ni la central. I per ells, l'aposta no es basa, ni pot basar-se, en el turisme, ni tampoc en l'immobiliari, ni molt menys en una indústria amenaçada per les deslocalitzacions. Podem parlar, doncs, de crisi d'un model, de *bluf*.

Aquesta situació, malgrat tot, ha permès fer negoci al sector immobiliari i de la construcció. El negoci ja el fan mentre estan fent l'obra: oficines que s'ocupen o que no s'ocupen, bé, després ja farem no sé

què... I a més, una cosa que sembla molt peculiar de Barcelona és aquesta mania de destruir per construir no se sap què, però enderrocar i construir sense aturar-se.

Sense allunyar-nos dels negocis de la construcció, abans, quan comparàvem Barcelona amb altres metròpolis, destacàvem que, a diferència d'elles, el territori metropolità està poc vertebrat, que el dèficit en matèria d'infraestructures és notori; Barcelona, dèiem, no s'acosta a l'articulació de Frankfurt, per exemple. Una altra assignatura fracassada són les infraestructures; les infraestructures de transport en les relacions ciutat-corona metropolitana són autèntics fracassos. Ho tenen tot per refer, per tal de controlar mínimament les congestions que col·lapsen el sistema metropolità.

Malgrat la publicitat, és una ciutat metropolitana gens cohesionada; per exemple, hi ha un munt de palaus de congressos (Cornellà, Montigalà...). Ara bé, fins a quin punt aquesta desarticulació respon a polítiques que pretenen que els espais competeixen entre si o a què tinguin funcions diferenciades? Ara mateix, de totes formes, manca articulació; per això estan creant gran quantitat d'infraestructures que pretenen enfortir les connectivitats, doncs saben que la Barcelona metropolitana no està vertebrada de cap manera, ni cap endins ni cap enfora. Que volen aconseguir-ho? Potser sí, però potser és un altre *bluf*, perquè de moment no es veu Barcelona tan estructurada com ho poden estar altres ciutats.

Aquest és el Model Barcelona: fer muntatges tipus Fòrum, Olímpia-des, etc., que creïn una gran fumera i que serveixin per crear infraestructures bàsiques perquè es pugui desenvolupar dins les línies que marca la globalització. El problema rau en què, quan es retallen els fons procedents de la Unió Europea, potser ja no podran desenvolupar-se de la mateixa manera.

Ara mateix, en l'actualització del Model Barcelona pel Fòrum 2004 podem mirar el que està passant al Besòs; però pel que fa a inversions, estratègia logística, estratègia de metròpoli, les intervencions fortes s'estan fent a l'altra banda de la ciutat. No s'estan fent al riu Besòs, allà s'està fent una cosa, però el més important s'està invertint en el Llobregat. I si nosaltres mirem el que ens ensenyen i si, a més, critiquem el que ens diuen que hem de criticar, estem entrant, en certa mesura, en el seu joc; encara que sigui a la perversa potenciem el seu mateix model. Llavors, una de les coses que hem de fer per criticar un model és veure les seves bases reals i veure el que a nosaltres realment ens interessa mirar, i no anar a mirar el que ens diuen que hem de mirar.

Resumint, podríem dir que la ciutat i el seu model, amb la seva marca registrada, es ven, més enllà de fracassos i èxits, a dos nivells:

1. Cap a fora per atreure diferents segments —turístics o el que sigui— que deixin i aportin diners, i a cadascú se li envia un misatge fet a mida.
2. La ciutat cap a dins es ven de dues maneres:
  - a) Una, de cara a la gent: l'urbanisme agradable, dolç, de plaça pública, que dona satisfaccions i alimenta el patriotisme de ciutat.

- b) Però cap a dins —cap al que serien els nuclis de decisió i intervenció dura— el projecte que tenen és un altre de molt diferent, que no és només urbanístic: construir com sigui un territori realment competitiu.

#### GOVERNAR LA DESTRUCCIÓ URBANA I CONTENIR EL MALESTAR SOCIAL

Poques vegades hi ha coincidències entre el que diuen i el que fan, i fins i tot amb el que passa, i aquesta és una de les gràcies que pot tenir un llibre com aquest: desentranyar tot això.

En relació als impactes o efectes socials del model, veiem, entre d'altres coses, com es reserva el «centre» —entès com les parts privilegiades de la ciutat metropolitana— per certes activitats i per a la gent solvent, tant si són «residents» com gent «atreta» per la imatge de Barcelona; i que s'escombra cap a les perifèries la resta.

A les metròpolis encara persisteix una zonificació clara, potser no tan evident com abans, ni tampoc amb les mateixes geografies anteriors. No s'ha deixat de construir a la ciutat; potser s'ha deixat de construir depèn quin tipus d'habitatge per a segons quin tipus de gent. A la ciutat, a les seves parts centrals o les que gaudeixen de centralitat, es construeixen oficines, equipaments, hotels, aparcaments, apartaments de luxe. El que es construeix i com es construeix no és per a la gent que mou la màquina —per molts dels qui vivim a la ciutat és molt car—; això explica els desplaçaments massius cap a les corones metropolitanes.

El concepte de proximitat s'ha perdut; la gent, sobretot la petita burgesia, volia viure fora i sacrificava la proximitat a la zona de treball; ara, els *neoyuppies*, que són els que dirigeixen l'economia, recuperen el que havia estat el concepte típic de la ciutat autèntica, i volen viure i treballar a prop. És una de les coses que pot definir el nou proletariat ara: és el que viu lluny del lloc on treballa. Els executius estan recuperant la ciutat. La segona corona està creixent molt, la del mig s'està perdent i la primera s'està buidant.

Cal recordar que són els immigrants els que recuperen certes parts —degradades— del centre, almenys fins que els facin fora. Perquè no saben on posar-los: què passarà amb aquesta gent? On va aquesta gent i tota la resta que ja han tret o trauran del barri?

D'alguna manera, en aquesta reedició de la ciutat dels prodigis, també toquem amb la gestió de la precarietat, de la misèria, del deteriorament de les condicions materials de vida mitjançant els mecanismes d'assistència i les organitzacions caritatives existents. Quan analitzem els efectes o respostes socials a les remodelacions urbanes, no contemplem prou aquests mecanismes que són rellevants en la mesura que abasten una part de la població més desfavorida i que suposen un cost per a l'Administració, un forat deficitari. Després ens preguntem: però com és que la gent no salta, i la raó és que existeixen aquests mecanismes de contenció.

### Morir d'èxit

Cal no oblidar que el Model Barcelona ofereix alguna cosa en el pla social: dóna caramels, pastanagues, ofereix promeses. Miren d'assegurar la governabilitat, i tret de la repressió per alguns —que són pocs— s'encarreguen d'ensabonar els altres —que són molts més—. En aquest sentit, s'ha de reconèixer una certa habilitat en la gestió del conflicte: juguen amb els desitjos i necessitats de molta gent a la metròpoli.

D'altra banda, veient les lluites de les associacions de veïns i el que ha passat després, si han obtingut o no el que pretenien, pot entendre's que no hi hagi tanta oposició. El que volen les associacions ara és un camp d'esports, una escola, equipaments..., que estava bé en el moment que feia falta, però ara... De vegades ens sorprèn que gent que ha lluitat durant una pila d'anys ara se conformi amb aquestes coses.

A la Trinitat, per exemple, no és només que no hi hagi resistències, sinó que estan molt contents de crear un model de ciutat en petit a la Trini i poder exportar-lo com a exemple del que ha estat capaç d'aconseguir un barri que, tot i que continua essent perifèria-perifèria, pot presumir d'haver-se convertit en alguna cosa digna. Aquesta cosa digna passa perquè la gent vingui a veure un museu de l'aigua que volen muntar, que hi hagi «ecohabitatges». Els han venut totalment la moto. La gent aparentment està contenta. A nivell particular hi ha resistències, clar que n'hi ha; però gent que hagi plantat cara de manera organitzada a l'associació i que hagi dit no, per aquí no passem, d'aquesta sembla que no n'hi ha. Les «millores» estan plenament assumides, i llavors el plantejament és per què s'ha assumit, per què això funciona d'aquesta manera ara.

Potser en aquests barris de tradició de lluita la situació a la qual s'ha arribat no és viscuda com una derrota. En tot cas, seria una mort per èxit. Van assolir el que volien: asfaltar els carrers, la línia d'autobusos, els semàfors...

### Gestió preventiva del conflicte

Els gestors de la ciutat només parlen d'urbanisme i, clar, la gent no té res a dir del projecte de ciutat. No es fa aquesta relació entre la vida i l'espai que es dissenya. Es tractaria, doncs, d'associar el projecte de ciutat a projecte de vida, que afecta el treball, a les relacions amb la gent...

Hi ha, de totes maneres, una sèrie d'insatisfaccions que tenen a veure amb el dia a dia, amb el trànsit, amb el soroll... però que no s'associen amb el model de ciutat. A més, potser hi ha hagut altres moments en què hi ha hagut un mínim sentit comunitari, de viure en comú o un vincle social. Avui dia, el problema és que el vincle s'ha trencat.

S'ha perdut aquella sensació d'arrelament, de dir «aquest és el meu barri»; ja s'assumeix —i més entre els joves— que marxaràs del teu barri. Potser té més sensació d'arrelament la gent immigrant que viu als

barris que no pas la gent d'aquí. És difícil que la gent d'aquí pugui tenir aquesta sensació. Anem en aquesta direcció, cap a una descomposició de la vida urbana. S'avançarà en descomposició, i dins d'aquesta es generaran guetos amb la seva pròpia cultura de gueto.

Abans es parlava de gent que se'n va o de gent a la qual fan fora dels seus barris, però la qüestió és que hi ha gent que se'n va, moltes vegades, amb una solució negociada individualment més o menys arreglada. I això explicaria que se'n vagi, perquè així millorarà o, com a mínim, no empitjorarà —o li han dit o ha cregut que millorarà (després la realitat pot ser una altra)—; però hi ha gent que se'n va sense cap perspectiva de millora, sinó que clarament la fan fora, i aquest fet tampoc provoca més resistència. A on la fan fora, on se'n va i per què se'n va sense fer res? Segurament hi ha alguns exemples en què no ha estat així, però segur que hi ha molt més exemples en què sí és així, com al Raval.

La individualització del malestar, del conflicte, explica, en part, perquè és tan difícil crear dinàmiques de resistència; però no deixa de sorprendre que, davant de coses tan clares com el fet que una negociació individual sempre es donarà en una situació de molta més debilitat que en una negociació col·lectiva de gent igual, això no hagi generat realment un mínim de dinàmica col·lectiva per defensar els drets individuals, i no ja —que seria molt— per defensar projectes col·lectius.

Però és que, en la gestió del conflicte a través del contracte individual, molt sovint el que es fa és jugar precisament amb la diferència, encara que siguin diferències molt petites —tant en contractes de lloguers, de feina...—. De fet, sempre hi ha diferències —de temps, d'honorari, del preu del lloguer...—, de les que es pot fer un abisme tot i que, en el fons, les situacions particulars responen al mateix, van en una mateixa direcció.

Degut a l'inexistència d'aquesta lluita real estem on estem. Les fàbriques han marxat fora de Barcelona ciutat, el proletariat s'ha anat desplaçant cap a fora, s'ha creat una classe mitjana —aquest poder gris del qual parla un sociòleg— com a element estabilitzador de la classe dominant. I tots aquests elements compten per bloquejar el procés de resistències. Està clar que tot el que volen les associacions de veïns és que allò que els han promès, o una part, es compleixi. El 90% són queixes del que no els han donat, del que no han construït, i això no són lluites ni són res.

En la fase anterior, que es correspondria al període de la ciutat-fàbrica, amb tot el que significa, la regulació del conflicte passava a través del conveni col·lectiu, on mediaven les parts; a una banda, diguem-ne, les associacions de veïns i a l'altra les administracions. En el que seria el model de concertació o contracte de la metròpoli-empresa es negocia precisament com a les empreses. En elles els convenis col·lectius, si és que n'hi ha, són per uns pocs i a la pràctica no serveixen de gaire; la tendència és la negociació individual. A la metròpoli-empresa passa el mateix, i això sembla un tret essencial de la governabilitat.

### Consens i pau social

Als escrits que elaboren tant experts locals com també especialistes a nivell internacional se considera el model de Barcelona molt sofisticat, pel tipus de planificació que fan, pel tipus d'implicació que s'aconsegueix, en especial del que s'anomena aquí la «societat civil». En aquest sentit, potser sí que es podria parlar d'una especificitat, d'una situació específica de Barcelona, i caldria preguntar-se per què.

S'hauria de considerar que el consens té també un element «productiu», ja que el voluntariat genera un patró de comportament que serveix per tirar endavant el model; i que, degut als dèficits de finançament i inversió pública, la societat civil també pot ser un factor molt important per fer possible aquest model. La intenció és que creixi aquesta implicació, però ara tot això és molt simbòlic, i tots els mecanismes de participació que estan creant van més enllà i tenen a veure amb el discurs de la pacificació social.

Què és el que s'ha de pacificar? Realment hi ha tantes resistències? No només es tracta de pacificar, sinó de crear il·lusions i esperança. En la mesura que el seu model trontolla, en la mesura que no tenen prou força per anar tot sols endavant, necessiten que la gent els recolzi. Els valencians el que fan és la paella més gran del món i estan molt satisfets d'això, i tota València va a tastar la paella. Aquest grau de grolleria i d'alienació ja és suficient pels dirigents tipus constructors. Però aquí no, aquí la gent no participaria en la costellada més gran del món; hi ha també tradicions i, fins i tot, a la classe mitjana, que és la que viu ara a Barcelona, se li ha de vendre el producte.

D'alguna manera, això té a veure amb el caràcter de la gent i amb la cultura política i també amb les tradicions de lluites. Avui dia, la gent que viu a Barcelona combrega i està satisfeta amb una pseudoparticipació. A la classe que dona suport al poder se li ha de vendre el producte i ha de participar o pseudoparticipar d'alguna manera: a Barcelona no es funciona com a altres llocs.

No obstant, caldria recordar que una de les febleses d'aquests mecanismes de consens és que, en part, són molt aparents i fràgils; així que es rasca una mica s'aprecia l'existència d'un buit considerable —o distància— entre el poder i la gent.

### DISSIDÈNCIES I RESISTÈNCIES

—Després d'haver abordat el Model Barcelona, incidint en les bases materials del projecte, després d'haver diagnosticat que la seva marca registrada és un *bluf* manifest, però que comporta, no obstant, efectes nefasts sobre les condicions i les maneres de vida de força gent, i després d'haver considerat com a tret distintiu del model aquest èmfasi que posen en la participació social, en la mobilització ciutadana, en la denominada socie-

tat civil activa —com a part fonamental d'una modalitat de governabilitat que es basa en l'accentuació dels mecanismes de consens mitjançant, precisament, la constant mobilització de la ciutadania—, ara ens queda qüestionar aquesta ciutadania, nova o no, a la qual tant s'al·ludeix des de tants fronts i amb tants matisos. I per això el millor fora que discutíssim, entrant de ple en el darrer tram, sobre les lluites socials, doncs ens queda aquella pregunta pendent: fins on les resistències que hi ha aquí són la cara amable del capital o són antagòniques al capital?

—Per exemple, respecte al Fòrum de les Cultures, que és un xou en ell mateix, per què hem de fer resistències a un xou? No anar ja seria prou. Clar, tot això surt del mateix diner, però a mi no em molesta directament. Evitant-ho, ja en tinc prou.

—La qüestió és una mica quan la gent et pregunta: però, concretament, de Barcelona què és el que et molesta? Al final, el que et molesta és el com vivim nosaltres, no ens agrada la nostra pròpia vida, té més a veure amb la nostra incapacitat d'expressar el nostre projecte, el nostre desig... el nostre sentir-nos al marge del que està passant. Això que ens passa a nosaltres, alguns ja ho han delegat en altres.

—Però també es pot plantejar si hi ha intersticis en els que es pugui intervenir, en cert tipus d'associacions ja constituïdes, associacions de veïns, plataformes barrials, etc., i si hi ha possibilitats d'entrar amb altres discursos i altres pràctiques. El que passa és que tampoc s'intenta. Certament hi ha possibilitats, però llavors topem amb la realitat de moltes d'aquestes plataformes, amb el qui és darrera d'algunes d'aquestes plataformes. El que es pot veure és que moltes vegades la gent que se mou no sempre és la gent que ha viscut allà des de sempre, sinó alguna gent que viu allà de fa poc i que arriba amb un estatus social més elevat que el dels que ja hi eren; i que, en conseqüència, encara que hi hagi possibilitats de complicitat entre uns i els altres, estan coartades al mateix temps pels mateixos límits que s'han posat com a objectiu respecte a com es vol que sigui el barri. Amb això no vull dir que no valgui la pena intervenir, donat que la realitat varia de barri en barri, i que hi ha llocs on existeixen possibilitats d'anar més enllà del fet d'aconseguir una plaça.

#### Un balanç de les lluites després del sindicalisme urbà

—Potser estem on estem perquè hi ha hagut tot un passat de derrotes urbanes en les lluites de veïns. Em refereixo a les d'aquell moviment veïnal que va néixer amb el franquisme, en aquell altre període d'explosió urbanística que fou el «desarrollismo», i que aprofitant unes lleis d'associació de principis dels 70 van començar a organitzar-se. Aquestes associacions de veïns en poc temps van créixer molt i es van bolcar en les típiques lluites reivindicatives: es construïen barris d'al·luvió, sense escoles, sense ambulatoris, sense transports, sense res, i reivindicaven tot això: una carretera d'accés, tot eren coses per l'estil. No obstant, quan va arribar la democràcia el que van fer comunistes i socialistes fou

tractar de dissoldre totes aquestes associacions. Ja hi havia democràcia i ja existien les regidories d'urbanisme, i disfrutaven d'una quota de poder. Aquesta fou la gran derrota: el moviment veïnal es va parar en sec a finals dels 70.

—Aquell moviment veïnal fou molt limitat. A les assemblees si et passaves una mica, com no fos en algun moment clau en lluites molt fortes, se't menjaven a mossegades. A finals dels 70, l'assemblea de Renteria va arribar, després de la dimissió dels ajuntaments franquistes, a fer-se càrrec de la gestió de l'Ajuntament durant uns quants mesos. Es van donar situacions en les que hi havia com un doble poder, però només en casos concrets. El cert és que aquest moviment es deté en sec, perquè els que el controlen decideixen eliminar-lo. I des de llavors les associacions de veïns van quedar com una cosa secundària i massa subvencionada. A partir dels 80 el que organitzaven eren *majorettes*, partits de futbol, es dedicaven a activitats d'aquesta mena, molt secundàries. Després, aquí, a Catalunya, no han arribat a desaparèixer i han fet una petita oposició, almenys no estan a favor del Fòrum. I donat que no hi ha oposició, cal valorar-la.

—Si pensem en lluita urbana com a sinònim d'associació de veïns, hauríem d'afegir que aquella lluita veïnal era, diguéssim, una lluita pel salari indirecte i com a tal era una lluita modulada per les pautes d'un sindicalisme urbà, de la mateixa manera que hi hauria un sindicalisme de cogestió dins la fàbrica. Un cop que el pacte, després dels ajuntaments democràtics, surt més o menys bé, llavors parlariem de derrota per aquells que podien pensar que es podia arribar més enllà, o seria una mort per èxit pels que deien que el seu límit era aquell. El moment en què estem ara té a veure, més aviat, amb el 92, ja que al voltant del projecte olímpic es força un pacte que comporta el desmuntatge de qualsevol crítica o mínima mobilització de les associacions de veïns davant del model de ciutat en marxa. La venda en aquell moment, no de la gent de les associacions veïnals, sinó dels que maneguen des de fa temps les seves estructures, representa un adéu a les reivindicacions, a una certa lluita que curiosament després volen recuperar, perquè se n'adonen que els han deixat fora de joc; i «donde dije digo, digo diego»...

—La crisi de les associacions de veïns té a veure, evidentment, amb aquestes trajectòries; però també està vinculada al fet que arriba un moment en què es converteixen en una mena de geriàtric. No hi hagut connexió dels pares amb la gent que va pujant: són dos móns, dues memòries, dues maneres d'estar.

—Insistent en aquest aspecte, en un dels capítols del llibre, quan s'esbossen uns apunts sobre les lluites o la conflictivitat urbana dels 90, es toca el conflicte del Besós, es menciona també la guerra de l'aigua que va afectar les perifèries de la metròpoli, i es toca igualment el tema de l'okupació. I aquestes fites crec que són significatives. Però al mateix temps plantegen una pregunta: per què la guerra de l'aigua —amb o sense cometes—, que fou una lluita o resistència llarga i massiva, no va aconseguir el suport de les dissidències?

—Perquè hi havia una compartició de les condicions de vida quotidiana, l'impacte de la qual per a determinada gent era molt més gran que per a un grup d'intel·lectuals que es dedicaven a formalitzar la dissidència. El mateix grup que participa en el *cenacle* intel·lectual, després pot fer-ho, si vol, al seu barri o a casa seva. No obstant, no fou el cas, donat que semblava que no concernia a les dissidències el problema de l'aigua, no es considerava tan urgent com per fer d'ell un element d'intervenció política.

—El que passa és que el ritme de les resistències és molt lent i molt cansat, i hi ha molt poca gent de la dissidència que estigui (o que estem) disposada a entrar en aquells ritmes per coses molt immediates i que no se sap si podran arribar més enllà.

—Les aproximacions, més o menys mútues, també es proven o es troben. Avui, per exemple, a Sants, s'ha organitzat una jornada contra l'especulació. Si llegeixes la convocatòria, no només es parla d'okupació, es parla d'habitatges cars i de lloguers cars; es parla de la situació de qui està okupant, de qui està hipotecat i de qui està llogant. Es tracta, almenys en aquesta convocatòria, de veure com acoblar pràctiques a partir de situacions que ens apropen i que no ens fan diferents.

#### Hi ha resistències? Unes preguntes en el present

—Potser, arribats a aquest punt, la pregunta seria si, més enllà del que pensem o volem, és practicable certament un antagonisme dins d'aquesta ciutat i on és aquesta presència de l'antagonisme.

—Però cap a on?

—Cap a un intent d'aturar la marxa de la maquinària.

—Es pot trobar un focus important, per alguna cosa molt forta que hagi passat en algun barri, però res més.

—Seria una forma de tornar a muntar un puzzle impossible, a les comunitats de veïns, espai de treball, quan tot està absolutament fragmentat.

—Però si la gent ja ho veu bé el que hi ha!

—L'índex de satisfacció, fins i tot de la gent que ho està passant malament a Barcelona, és molt elevat. Aquest és el problema de fons. Intento no pensar en el nostre entorn ni tan sols en l'entorn proper, penso en allò que no es mou políticament, que és el 99% de Barcelona.

—Sí, perquè hi ha una consciència que per molt malament que estiguis encara pots perdre més. La prova és que no es va més enllà, l'aposta és mínima: com a molt, sortir el diumenge a dir no al govern...

—Mentre les condicions materials de vida de les quals gaudim en una quarta part del món siguin les que són (per molt desencaixades que siguin), hi haurà un grau de satisfacció suficient, i als fets em remeto; i no hi haurà resposta contra això més enllà d'una resposta intel·lectual, dissident, crítica del consum, intents d'allunyar-se... però que afecten una mínima part de la població. De moment, és millor morir aquí d'avorriment que de gana a l'Àfrica.

—Resistències n'hi ha, el que no n'hi ha és actors visibles de resistències. Estem acostumats a associar resistències amb plataformes, amb col·lectius amb la bandera de la resistència, i actualment potser cal analitzar les resistències per una altra banda. Per mi, el fracàs en el projecte de la remodelació del centre de Barcelona per l'arribada de la gent immigrant, per la seva ocupació dels espais, és una resistència.

—Jo crec que és un obstacle, no una resistència.

—Potser no és una resistència conscient d'ella mateixa.

—El que passa és que és una forma de vida que està en oposició amb el model Barcelona de viure: sortir al carrer i parlar amb el veí ja no compta.

—L'única forma de resistència que hi ha ara a les ciutats europees és als barris àrabs que de tant en tant s'amotinen i cremen tot el que enganxen, sobretot cotxes. Aquí no n'hi ha, no n'hi ha àrabs com per fer un gueto segregat que pugui atemorir la gent que viu a la ciutat, com passa a França o a Amèrica del Nord. El moment de transició que té Barcelona fa que encara no n'hi hagi grans bosses de pobresa segregades, alguna cosa hi ha, La Mina, però no hi ha un barri sense llei com a Los Angeles. Tal i com es desenvolupa aquesta ciutat, en la mesura que va suprimint els espais socials i ficant la gent a casa seva enganxada a internet i a les seves realitats virtuals, l'única resistència ha de sortir dels amotinaments, de la gent que s'ha quedat fora de tot això. Quan hi hagi molts saquejos, si es pren a l'assalt el Corte Inglés, ja direm, mira, sí que hi ha resistències organitzades a Barcelona; mentre no n'hi hagi una cosa així jo no parlaria de resistències.

—A mi les resistències de desesperació no m'agraden. Crec que la desesperació pot generar efectes i dinàmiques negatives, fins i tot sistèmics: estancament...

—L'equació: desesperació + misèria = revolta és falsa, no s'aguanta per enlloc. Puc posar l'exemple del que està passant al Raval. Hi ha una finca revenuda mil vegades, una història d'uns avis i la denúncia del *mobbing*. Doncs bé, hi ha un tipus que és el que es mou; ell és del barri, amb inquietuds, i a causa del conflicte s'ha fet expert en lleis; i és ell qui duu la lluita. Però té la seva feina, i la resta de la gent que està allà no fan absolutament res, malgrat que pugui estar molt més putejada que ell.

D'altra banda, estic d'acord en què la diferència és que abans hi havia comunitat i ara no. I el que penso és que l'única manera de trencar aquesta «existència» individualitzada és en l'articulació dels conflictes; i el Forat de la Vergonya n'és un exemple, on gent que abans estava aïllada, ha sabut, arran del conflicte del Forat, crear una comunitat, amb totes les seves deficiències i totes les seves històries. I, justament, la por que tenen quan treballen a fons en les intervencions urbanístiques és que s'obri un conflicte, i que es prolongui i faci saltar pels aires tota aquesta individualització i, de pas, el fràgil consens.

—També hi ha un altre aspecte decisiu, i és que l'unitat que s'aconseguia a partir del laboral, pel paper d'agregació que representa treballar al mateix lloc, ara està molt desarticulada, és molt diferent, o més feble, que la consolidació de l'unitat que s'aconsegueix a través de l'hàbitat, dels barris. El fet de compartir l'esclavatge assalariat consolida més... Si

ens remetem a la història dels conflictes, la ciutat en ella mateixa no ha generat conflictes...

—Sí, però fixa't en ciutats com Santa Coloma.

—Era la mateixa gent que treballava la que després es trobava a la porta del bar, i, a més, eren del mateix poble. I ara...

—El tema del vincle social torna llavors a ser central?

—Sí, és el vincle social, i és el vincle social a través d'una realitat pràctica.

#### Dissidències versus resistències?

—De totes maneres, no està tot controlat. Per això mateix, caldria evitar ser massa autocomplaents. A les mobilitzacions contra la guerra, per exemple, hi havia moltes dissidències, molta *moralina* (o no), però de resistències n'hi va haver poques. I les poques que n'hi va haver no es correspondrien únicament, per mi, als gests d'alguns grups que, de manera aïllada, van voler anar més enllà. Doncs, si certs grups tiren cap endavant però la resta de la gent no, o funciona en una altra onda, sembla que s'evidencia una manifesta desconexió. I llavors el que jo diria és que el problema que hi ha a Barcelona, que crec que és general, és que poden haver-hi algunes dissidències, poden haver-hi algunes resistències, però el problema és que si aquestes són reals, acostumen a tenir poc a veure, en plantejaments i pràctiques, amb les dissidències.

—La dissidència respon a una insatisfacció meditada que, a més, obliga (perquè no quedi només en dissidència) a «posar el cos», com es diu ara. Mentre que les resistències sorgeixen davant de dèficits materials, davant una situació insuportable de veritat. Per saltar no n'hi ha prou amb pensar que tot està fatal, o almenys no crec que li passi a molta gent.

—No crec que sigui el mateix les resistències que les dissidències. La dissidència es queda sobretot en el terreny del pensament, en el terreny de l'opinió. I en aquest sentit pot haver-hi (i va d'autocrítica) gent, no gaire, dissident, i no sempre connectada. Sovint ens referim a unes resistències, en part com a resultat d'una simple redefinició de termes (el que abans anomenàvem lluites veïnals, ara l'anomenem resistències), que —prescindint de casos aïllats— són molt estranyes.

—No hi ha resistència visible que aglutini. És la presumpta conformitat de la gent fins que surt alguna cosa com les mobilitzacions contra la guerra.

—Els termes dissidència/resistència no sé si s'han de prendre com antagònics o com complementaris, tot i que jo preferiria que fossin complementaris. Llavors, el problema que se'ns planteja avui és mirar de fer possible la simbiosi entre dissidències i resistències, si n'hi hagués. La qüestió rau en com enllaçar aquestes realitats, perquè de fet són estranys els vincles a través de quotidianitats realment compartides. Si no fos així, sempre es tractarà d'un aterratge forçat de qui ve i que, a més, ho té clar.

—Quin lloc li queda, doncs, a la dissidència? Li queda el lloc de què som gent insatisfeta, obertament contrària al sistema, que podem compartir amb els nostres nuclis pròxims inquietuds i neures, però que som inca-

paços d'articular quelcom més enllà dels nostres circuits. Aquest és el dilema.

—De vegades hi ha discursos molt ben articulats, molt macos, però que darrera tenen unes pràctiques reals que no van a la par; i a l'inrevés, hi ha pràctiques que en principi sonen a no sé què, amb un discurs que queda pobre, però que van molt més enllà.

—Als nostres entorns es dona la tendència a sobredimensionar els discursos i a devaluar la pràctica, perquè potser tenim molt poca. Els discursos són un factor de compensació de la manca de pràctica. De totes maneres, una cosa és la ideologització i una altra la reflexió teòrica, la teorització, cosa que també es confon.

—És que hi ha una confusió, cada cop més generalitzada, sobre el que és un moviment social. És confondre el que és la mobilització d'una gent amb la intervenció d'un grup. La intervenció d'un grup, per molt interessant que sigui i per molt impacte social que tingui en el moment, no és un moviment social.

—S'ha arribat a un punt en què la dissidència política, la crítica del sistema dominant ha deixat de tenir una dimensió política, per a convertir-se en una patologia d'inadaptació. Hem quedat tan arraonats en una societat que és un gran supermercat, que es viu com una patologia. És una patologia molt estesa, però ser-ne conscient significa començar a curar-te.

—Per a mi, una resistència és o expressa una voluntat d'anar cap a un lloc.

—La qüestió, doncs, és si és necessari un projecte o no perquè la gent es mobilitzi. És necessari pensar en una ciutat diferent perquè la gent lluiti, pensant que una altra ciutat és possible (tot i que no m'agradi l'expressió)? És això necessari o no per generar resistències reals que vagin més enllà del «vull que m'arreglin el carrer»?

—Jo crec que a l'inrevés. Justament aquest altre món possible, present a les mobilitzacions contra la guerra, impedeix que surti alguna altra cosa...

—... i que això pogués arribar més enllà.

#### COROL·LARI: UN MODEL PER DESARMAR

—Jo torno a allò del subtítol, «un model per desarmar»; en què consisteix aquest desarmar? De moment, i aparentment, qui ens estem desarmant som nosaltres. I així ha de ser, si més no, perquè el Model Barcelona no és res aliè a nosaltres mateixos, a les nostres vides, dissidències, resistències i contradiccions; per això entenem que aquesta manera de desarmar-nos és també una manera de desarmar el Model Barcelona. L'autocrítica és una eina més de la qual disposem i per això l'exposem, juntament amb els arguments i raons que hem plantejat (si és que ho hem aconseguit) de per què s'ha de desarmar el model.

—Desarmar vol dir descompondre, analitzar per parts, desentramar. No està plantejat en el sentit de derrotar, o guanyar, tot i que seria desitjable.

—Aquest és el «mai se sap» que s'apunta, però pel qual no hi ha receptes.

—Crec que és important que es facin preguntes que puguin ajudar...